

Jaarverslag Lectoraat Kunsteducatie

2023

**Lectoraat Kunsteducatie
Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten**

1. Onderzoeksprofiel en onderzoeksprogramma

1.1 MISSIE EN VISIE

Het lectoraat beschouwt kunsteducatie als een zelfstandig vakgebied en wil met praktijkgericht onderzoek een bijdrage leveren aan innovatie en professionalisering van zowel de opleidings- als beroepspraktijk, en aan theorievorming in het kennisdomein kunsteducatie. We beschouwen het als onze taak om met onderzoek het kunsteducatieve veld te innoveren en te funderen, om daarmee de waarde, toegang en kwaliteit van kunsteducatie in een democratische samenleving te bevorderen.

1.2 ONDERZOEKSPROFIEL

Het lectoraat Kunsteducatie is een academie-overstijgend lectoraat onder leiding van Melissa Bremmer en Emiel Heijnen, dat zich met name richt op de vier vakdocentenopleidingen van de AHK (beeldende kunst en vormgeving, muziek, dans en theater), en de interdisciplinaire master Kunsteducatie. Het lectoraat Kunsteducatie richt zich op kleinschalig, kwalitatief sociaalwetenschappelijk onderzoek, eventueel aangevuld met artistiek onderzoek, en legt daarbinnen een sterk accent op ontwerponderzoek. Ontwerponderzoek levert een drievoudig effect op: het zorgt voor onderwijsvernieuwing via een wisselwerking tussen theorie en praktijk, het levert actuele curricula, projecten en lessen op, en docenten ontwikkelen onderzoeks- en ontwerpvaardigheden.

1.3 ONDERZOEKSTHEMA'S

Het lectoraat werkt van 2021-2025 vanuit de volgende twee onderzoeksthema's:

1. **INTERDISCIPLINARITEIT:** in het lectoraat is er een scherp oog voor snijvlakken en

cross-overs. Dit wordt gevoed vanuit het besef dat grenzen tussen vakgebieden vervaagen en veranderen en dat complexe problemen om interdisciplinaire benaderingen vragen. Dit geeft interdisciplinariteit een logische plek in de kunsten en kunsteducatie. Binnen dit thema is er met name aandacht voor onderwijs op het snijvlak van kunst, wetenschap en technologie en het concept 'teaching as artistic practice' waarin het domein van de kunsten en het domein van educatie worden geïntegreerd. Onderzoek dat bij dit thema aansluit:

Lopend onderzoek

- *Designing Wicked Arts Education* Een handboek voor het ontwerpen van Wicked Kunsteducatie (onderzoekers: Melissa Bremmer, Emiel Heijnen en Folkert Haanstra)
- *Het Elja Kindermuseum* Een impactonderzoek naar het opzetten en uitwerken van het Elja Kindermuseum, onderdeel van het Amsterdam Museum (Sandra Trienekens mmv Melissa Bremmer en Emiel Heijnen)
- *SAT* Tweejarig onderzoeksproject waarbij vier groepen van 10-20 innovatieve artistteachers (in België, UK, Servië en Nederland) kennis en ervaringen uitwisselen en komen tot een gezamenlijke kunst/educatieve eindpresentatie (hoofdonderzoekers: Emiel Heijnen, Melissa Bremmer)
- ArtsSciences onderwijs voor leerlingen in het vso (onderzoeker: Sanne Kersten)

Afgerond onderzoek

- *Wicked theaterlessen: Authentieke kunsteducatie voor docerende theatermakers* Een onderzoek naar hoe de concepten *authentieke kunsteducatie* en *teacher as conceptual artist* handvatten geven voor het innoveren van theateronderwijs (Emiel Heijnen en Nadiëh Graumans-Tigchelaar)
- *Dansend Nederlands leren voor NT2-kleuters* Onderzoek naar hoe dans ingezet kan worden

om de taalverwerving te bevorderen van NT2-leerlingen (Saskia Sap)

2. **SOCIAAL ENGAGEMENT:** het lectoraat positioneert kunsteducatie midden in de democratische maatschappij, in dialoog met de ander. Er wordt actief gekeken welke rol kunsteducatie kan hebben bij maatschappelijke reflectie, persoonlijke ontwikkeling en inclusie. Binnen dit thema is er met name aandacht voor democratisch burgerschap in kunsteducatie en inclusieve kunsteducatie. Onderzoek dat bij dit thema aansluit:

Lopend onderzoek

- *Polarisatie in het theateronderwijs* Onderzoek naar de tools die een theaterdocent nodig heeft om in de huidige, gepolariseerde tijd een veilige lessituatie te creëren (Wandana Biekram)
- *Each-one-teach-one in theatereducatie* Onderzoek naar hoe een each-one-teach-one methodiek bij de opleiding Theaterdocent een wederkerige kennisoverdracht kan bewerkstelligen (Yahmani Blackman)
- *Lesson study Creatief Burgerschap* Onderzoek naar de leeropbrengsten van een *lesson study* waarin MBO-docenten lesmateriaal ontwerpen en implementeren op MBO-scholen in Nederland. Onderzocht wordt in hoeverre kunst/creativiteit en kritisch burgerschap elkaar kunnen versterken in MBO lessen. (Emiel Heijnen en Huub Braam)
- *Inclusive composing* Onderzoek naar welke competenties componisten nodig hebben om voor en met een inclusief ensemble te componeren (Melissa Bremmer en Michiel Schuijjer)

Afgerond onderzoek:

- *Kunst voor jou en mij?* Onderzoek naar belemmeringen en kansen in het cultuureducatief systeem van leerlingen in het so (Melissa Bremmer, Marian van Miert en Emma Staals)

Binnen het thema *Sociaal Engagement* doet Nathalie Roos aan de Erasmus Universiteit Rotterdam het promotieonderzoek *Teacher as Activist/Artist* (werktitel), waarbij het gaat om de integratie van kunst- en burgerschapsonderwijs. De lectoren kunsteducatie treden bij dit promotieonderzoek op als co-promotoren, Koen van Eijck is de promotor.

Zie een overzicht van de lopende en afgeronde onderzoeken: <https://www.ahk.nl/lectoraten/educatie/onderzoeksgroep/>

1.4 GEZAMENLIJK ONDERZOEKS-PROFIEL: ENGAGEMENT THROUGH CRITICAL CREATIVE PRACTICE

Vanaf juli 2023 tot juli 2025 werken de zes lectoraten van de AHK aan een gezamenlijk onderzoeksprofiel: *Engagement through critical creative practice* middels het Thematic Collaboration Programme (TCP). Met dit profiel verhouden de lectoraten zich kritisch tot maatschappelijke vraagstukken en willen zij bewustwording creëren en een sociale en artistieke impact hebben. De volgende onderzoeksthema's zijn onder dit profiel uitgewerkt:

- *Regeneratie en klimaat (Regeneration and Climate)*
- *Maatschappelijke betrokkenheid (Social Engagement)*
- *Manieren van weten (Ways of Knowing)*

Het TCP biedt lectoren en de bredere (onderzoeks)gemeenschap van de AHK de mogelijkheid om zo een gezamenlijk begrip van deze thema's te ontwikkelen. Het onderzoeksthema *sociaal engagement* van het lectoraat sluit naadloos aan op het TCP-thema *maatschappelijke betrokkenheid*. In 2023 werkt het lectoraat Kunsteducatie samen met het ATD-lectorat voor de lezingenserie *Participatie in kunst en educatie* en het symposium *Arts beyond Ableism*. Met het AHK lectoraat Muziek organiseerde het lectoraat het AIR-onderzoeksproject *Inclusive Composing*.

2. Doorwerking van het lectoraat Kunsteducatie

2.1 ONDERZOEK IS RELEVANT EN BRUIKBAAR VOOR HET AHK-ONDERWIJS

In 2023 namen de volgende docenten van de AHK deel aan de onderzoeksgroep: Saskia Sap, Wandana Biekram, Yahmani Blackman en Nathalie Roos. Door het doen van onderzoek, kunnen AHK-docenten zowel (vernieuwende) inhoudelijke kennis als onderzoeksvaardigheden (verder) ontwikkelen. De meeste van deze docenten voerden hun (ontwerp)onderzoek in het AHK-onderwijs uit, waardoor zij hun onderwijs direct konden actualiseren. Eerder onderzoek uit het lectoraat wordt overigens ook nog steeds binnen en buiten de AHK in het hbo-onderwijs gebruikt (zie bijlage 1 voor een overzicht).

Om het AHK-onderwijs verder te innoveren, organiseerden het lectoraat Kunsteducatie en het ATD-lectorat (als onderdeel van het TCP-programma), en de master Kunsteducatie en de master Creative Producing de lezingenserie *Participatie in kunst en educatie* voor hun master studenten. Gastsprekers gaven inzicht in hun voorhoede kunst/educatieve praktijken.

Daarnaast geeft het lectoraat ook gastlessen binnen en buiten het AHK-onderwijs over het gedane onderzoek, zoals bij Fontys, HKU, Codarts en de Academische pabo van de RU om ook daar een impuls aan het onderwijs te geven (zie bijlage 2 voor een overzicht).

2.2 ONDERZOEK IS RELEVANT EN BRUIKBAAR VOOR DE BEROEPSPRAKTIJK

Onderzoek met en voor de beroepspraktijk

Het onderzoek van het lectoraat heeft als doel de beroepspraktijk (verder) te professionaliseren en te informeren met 'state-of-the art' praktijk

en theorie van en voor kunsteducatie. Het lectoraat doet daartoe onderzoek in opdracht en/of in samenwerking met de beroepspraktijk. Zo werkten in 2023 de lectoren samen met het LKCA (Onderzoek: *Kunst voor jou en mij?*), met Kunst-Loc en Hogeschool Fontys (Onderzoek: *Wicked Theaterlessen*), en met het Amsterdam Museum (Onderzoek: *Elja-Kindermuseum*). De betrokkenheid van de partners zorgt voor een breed draagvlak voor het onderzoek en van de disseminatie ervan o.a. via social media.

Vakbladen en opinie

Het lectoraat schrijft niet alleen wetenschappelijke artikelen, maar vertaalt onderzoeken door naar toegankelijke publicaties voor vakbladen van de beroepspraktijk. Afgelopen jaar publiceerde het lectoraat in onderstaande vakbladen:

- Haanstra, F. (2023). Aanbod kunstzinnige oriëntatie. *Kunstzone*, 22(1), p. 16-18.
- Heijnen, E. (2023). Doe maar (net niet) na!: Kunstwerken als mede-docent. *Kunstzone*, 22(1), p. 36-39.
- Meyer, D. (2023). Wiens land is dit, wiens verhaal, wiens Geschiedenis? *Theaterkrant Magazine*, 56-59. <https://www.theaterkrant.nl/tm-artikel/wiens-land-is-dit-wiens-verhaal-wiens-geschiedenis/>
- Sap, S. (2023). Taal leren met je lijf. *Kunstzone* 22(4), 55-57.
- Sap, S. (2023). *Dansend de taalontwikkeling van kleuters stimuleren?* Saskia vertelt over haar onderzoek! Online artikel voor Dansdocent.nu <https://www.dansdocent.nu/artikelen-1/2023/9/21/dansend-de-taalontwikkeling-van-kleuters-ondersteunen-saskia-vertelt-over-haar-onderzoeknbsp-fcdgw>
- Sap, S. (2023). Dansend Nederlands leren: Zo help je kinderen aan een grotere woordenschat. Online artikel voor Dansdocent.nu, <https://www.dansdocent.nu/>

[artikelen-1/2023/11/16/dansend-nederlands-leren-zo-help-je-jonge-kinderen-aan-een-grotere-woordenschat-dsa2d](#)

- Kersten, S. (2023). Eigentijds theater maken, *Kunstzone*, 22(6), 55-57.

Daarnaast wil het lectoraat niet alleen informeren, maar soms ook geïnformeerd bijdragen aan het (politieke) discours rond kunsteducatie via opiniestukken:

- Adviesrapport Vakkenstructuur kunstvakken door commissie waarin Melissa Bremmer zitting had: <https://www.slo.nl/vakkenstructuur-kunstvakken/>
- Bremmer, M., 2023, *Hoe conservatoria kunnen bijdragen aan inclusief muziekonderwijs*. Cultureel Kapitaal. LKCA.
- Bremmer M. & Heijnen, E. et al. (15 juni 2023), *Gun elke basisschool een kunst-docent*, in NRC <https://www.nrc.nl/nieuws/2023/06/15/gun-elke-basis-school-een-kunst-docent-a4167302>
- Heijnen, E. & Bremmer, 2023, *Goed idee, een wettelijk verplichte kunstvakdocent?* In cultuurkrant #26, LKCA.
- Van Hoek, 2023, *Onderzoek helpt je om te zien wat echt effectief is in het onderwijs*, in *De Pyramide*

Onderwijstools en podcasts

Het onderzoek met en voor de beroepspraktijk levert ook producten op: onderwijstools- en materialen en podcasts. In 2023 zijn, bijvoorbeeld, tijdens het onderzoek *Wicked Kunsteducatie*, vernieuwende theateropdrachten ontwikkeld in en voor het po, vo en hbo-onderwijs. De analysetool voor het culturele leerecosysteem van leerlingen in het so uit het onderzoek *Kunst voor jou en mij?* wordt door Mocca gebruikt in hun intern cultuur coördinator-cursus en tijdens online LKCA-workshops over de rol van de cultuur coach in het Caribisch gebied.

De podcastserie *Kunsteducatie Doorgelicht* is een toegankelijke manier voor de (onderwijs) praktijk om kennis te maken met het onderzoek, en wordt goed beluisterd (gem. meer dan 500 downloads per podcast). Daarnaast werden onderzoekers Folkert Haanstra en Nadieh Graumans-Tigchelaar door het SLO geïnterviewd voor een podcast, en Nathalie Roos door Framer Framed:

- Zie voor de onderwijstools: <https://www.ahk.nl/lectoraten/educatie/educatietools/>
- Zie voor de podcasts: <https://www.ahk.nl/lectoraten/educatie/podcast/>

[lectoraten/educatie/podcast/](#)

- Podcast Folkert Haanstra over *Wat werkt in kunstzinnige oriëntatie*: https://open.spotify.com/episode/0qgKihecf5rc914l-cwB9TF?go=1&sp_cid=fdd49966e4e0acd-85cf1390ff6dfe1c8&utm_source=embed_player_p&utm_medium=desktop&nd=1
- Podast Nadieh Graumans-Tigchelaar over *Er liepen mieren in mijn buik*: <https://www.slo.nl/sectoren/po/kunstzinnige-oriëntatie/podcasts>
- Podcast Nathalie Roos, Kunst als Kunst, activisme en burgerschap: <https://framer-framed.nl/dossier/podcast-kunst-als-katalysator-onderwijs-activisme-en-burgerschap-met-nathalie-roos/>

Evenementen

Het lectoraat (mede)organiseert tevens symposia en conferenties voor de beroepspraktijk, om deze te informeren over de inhoud van de onderzoeksthema's. In 2023 organiseerde het lectoraat samen met partners rondom het onderzoeksthema *Interdisciplinariteit*:

- *Wicked Arts Education Live* met Andrea Palašti en Annemée Dik (ism master Kunsteducatie)
Twee hedendaagse kunstenaarsdocenten die opereren op het snijvlak van kunst, participatie en pedagogiek deelden hun praktijk met een live publiek via verhalen, beelden en interactieve opdrachten.
- De werkconferentie *Artist/Teacher* (ism CASE): Onderdeel van een serie ontmoetingen voor en door kunstenaars/docenten in het veld van kunsteducatie met als doel het opzetten van gezamenlijke projecten.
Rondom het onderzoeksthema *Sociaal engagement* (mede)organiseerde het lectoraat:
 - Het symposium *Arts beyond Ableism* (onderdeel van het TCP-programma, ism lectoraat ATD): In verschillende presentaties en parallelle sessies delen AHK-docenten hun praktijken, met als doel om deelnemers inzicht te geven in verschillende strategieën en ideeën voor inclusiever kunstonderwijs.
 - De *Kennisdelingsbijeenkomst vakdocenten en -specialisten muziek in het (voortgezet) speciaal onderwijs* (ism *Meer muziek in het speciaal onderwijs*): Een kennisdelingsbijeenkomst als onderdeel van het MuziekAkkoord speciaal onderwijs, waarin verschillende

docenten voorbeelden van hun inclusieve muziekonderwijs praktijk deelden.

Trainingen, workshops en presentaties

De onderzoeken uit het lectoraat vormen veelal de basis voor presentaties, workshops en trainingen, bedoeld voor kunstprofessionals werkzaam in het po, vo of hbo-onderwijs (zie bijlage 2). In 2023 heeft het lectoraat die trainingen ook uitgebreid naar het mbo. Culturele instellingen uit het hele land, zoals bij Plein C, CultuurSchakel, Vrijdag en Landschap Erfgoed Utrecht, nodigen de lectoren en onderzoekers regelmatig uit om hun onderzoek te presenteren of om workshops te geven, bijvoorbeeld over *Dansend Leren*, *Dealing with the real stuff* en *Wicked Arts Assignments* (zie bijlage 2).

Sinds 2023 werkt het lectoraat samen met het *Centre of Arts and Sciences Education* (CASE) van de AHK bij de organisatie van de trainingen en kan deze daardoor beter opschalen. De trainingen die in 2023 in samenwerking met CASE plaatsvonden zijn:

Interdisciplinariteit:

- STEAM-trainingen voor primair en voortgezet onderwijs: Trainingen om kunst, wetenschap en techniek in het onderwijs met elkaar te combineren en een onderzoekende en ontwerpende houding bij leerlingen te stimuleren.
- *Sociaal engagement*:
- *Dealing with the real stuff* voor het voortgezet onderwijs: Een nascholing over burgerschapsonderwijs en activistische strategieën om maatschappelijke problemen aan te kaarten.
- *Lessonstudy Creatief Burgerschap voor het MBO*: Een 3-daagse Lesson Study waarin mbo docenten een vernieuwende lessenserie ontwerpen, en vervolgens uitvoeren en evalueren in de eigen lespraktijk.

Zie voor een overzicht van de trainingen:

<https://www.ahk.nl/lectoraten/educatie/trainingen-en-conferenties/>

Advies

Het lectoraat neemt zitting in (internationale) commissies, besturen en klankbordgroepen, en wil met advies bijdragen aan het meedenken en ondersteunen van de beroepspraktijk. Naast het lopende commissiewerk, namen de lectoren in 2023 nog extra zitting in:

- Accreditatiecommissie van de educatieve master Muziek en Podiumkunsten en de educatieve master Audiovisuele Kunsten (NVAO), KASK en conservatorium (Gent, België), Erasmus Hogeschool Brussel (Brussel, België)
- External Examiner for the BA in Education and Design or Fine Art in the School of Education, NCAD, Dublin
- Klankbordgroep onderzoek Cultuur Oost en DOS
- Zie overzicht nevenactiviteiten lectoren:
- <https://www.ahk.nl/lectoraten/educatie/melissa-bremmer/>
- <https://www.ahk.nl/lectoraten/educatie/emiel-heijnen/>

2.3 HET LECTORAATSONDERZOEK DRAAGT BIJ AAN HET KENNISDOMEIN KUNSTEDUCATIE

Publicaties

De output van het lectoraat is disciplinebreed en draagt bij aan de verdieping en verbreding van het kennisdomein kunsteducatie. In 2023 publiceerde het lectoraat de volgende (open access) nationale en internationale artikelen, hoofdstukken, onderzoeksrapporten en artikelen in vakbladen:

Peer-reviewed artikelen:

- Bremmer, M. (2023). Encountering disability in music: Exploring perceptions on inclusive music education in higher music education. *Research Studies in Music Education*. 45(3), 512-524
 - Nijs, L., Bremmer, M., Van der Schyff, D., & Schiavio, A. (2023). Embodying dynamical systems in music performance. *Music Performance Research*, 11, 58-84.
- Hoofdstukken*:
- Bremmer, M. & Verneert, F. (2023). De 'creativity turn' in muziekeducatie. In T. de Baets & A. de Vugt (red.), *Beweging in muziekpedagogiek. 10 jaar onderzoek en ontwikkeling* (pp. 13-24). Europrint.
 - Bremmer, M., Schreuder, A., & Gaakeer, B. (2023). *Muziekpraktijken rond de wereld*. Conservatorium van Amsterdam.
 - Bremmer, M. & Heijnen, E. (2023). *Lectoraat Kunsteducatie*. In *Doorwerken* (pp. 68-81). Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten.

- Heijnen, E. & Bremmer, M. (2023). Lectorate Arts Education. In *Doorwerken* (pp. 68-81). Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten.
- Heijnen, E. & Bremmer, M. (2023). Caution: you are entering a conceptual playground. In J. Lucero and C. Hernández-Cabal (Eds.), *What happens at the intersection of conceptual art & teaching?* (pp. 20-36). Lectoraat Kunsteducatie.
- Heijnen, E. & Konings, F. (2023 in press) Educational art and artistic teaching: Precarious exchanges between contemporary art(ist) practice and school curricula in Europe. In K. Freedman & Fernando Hernández-Hernández, Fernando Hernández-Hernández, *Curriculum, Culture and Art Education: Comparative Perspectives* (Second Edition). Suny Press.
- Heijnen, E. (2023 in press). Education as art and art & other cool stuff as education. Proceedings 6th ELTE Workshop for Arts Education, Budapest, Hungary.

Onderzoeksrapporten:

- Bremmer, M., Van Miert, M., & Staals, E. (2023). *Kunst en cultuur voor jou en mij? Belemmeringen en kansen in het cultuureducatief systeem van leerlingen in het speciaal onderwijs*. LKCA/Lectoraat Kunsteducatie, Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten.
- Goedman, C. & Habekotté, M. (2022). *Between spaces: Art appreciation lessons as a platform for intercultural exchange*. Lectoraat Kunsteducatie, Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten.
- Heijnen, E. & Graumans-Tigchelaar, N. (2023). *Wicked theaterlessen: Authentieke kunsteducatie voor docerende theatermakers*. Lectoraat Kunsteducatie, Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten.
- Meyer, D. (2023). *Wij in wording: een analysemodel voor interculturele theaterprojecten*. Lectoraat Kunsteducatie, Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten.
- Sap, S. (2023). *Dansend Nederlands leren voor NT2-kleuters*. Lectoraat Kunsteducatie, Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten.

Het lectoraat als partner voor internationale onderzoeksprojecten en/of publicaties

Het lectoraat heeft de ambitie om een partner te zijn voor internationale onderzoeksprojecten en/of publicaties. In 2023 heeft het daarom een driejarig onderzoeksproject SAT geïnitieerd, waarin het samenwerkt met de Freelands Foundation (UK), Hogeschool UCLL (België), en Academy of Arts (Servië), mede op basis van de uitgangspunten van Wicked Arts Assignments. Het onderzoek richt onder andere op de ontwikkeling van kunstdocenten.

Daarnaast heeft het lectoraat samen met het lectoraat Muziek en het Conservatorium van Amsterdam (als onderdeel van het TCP-programma), het Artist-in-Residence project met het internationaal gerenommeerde Drake Music Scotland opgezet. In dit onderzoeksproject leren studenten te componeren met en voor een inclusief ensemble. Het onderzoek richt zich op welke competenties studenten nodig hebben om dit te kunnen doen.

Het lectoraat publiceerde in 2023 hoofdstukken in internationale (hand)boeken en journals, en werkte tevens samen met internationale auteurs zoals Luc Nijs (Universiteit van Luxemburg), Kerry Freedman (Northern Illinois University) en Andrea Schiavio (University of York, UK). Ook geeft het lectoraat (keynote) presentaties op internationale conferenties, zoals de NAEA, EAS en ELTE Workshop for Arts Education (zie voor overzicht bijlage 2).

Om bij te dragen aan het kunsteducatieve onderzoeksveld, treden de lectoren regelmatig op als reviewer voor internationale journals, nemen deel aan de editor board van journals, en aan commissies die internationale conferenties organiseren, zoals:

- Editorial board member *Research in Arts and Education* (RAE) - Aalto University, Helsinki
- Reviewer voor *Journal Visual Arts Research*, Urbana Champaign, USA
- Reviewer voor de *Canada Research Chairs*
- Editorial board member *International Journal of Music in Early Childhood* (IJMEC)
- Member of the ISME *Music in Special Education and Music Therapy Commission*.

3. Kwaliteit van de onderzoeksactiviteiten van het lectoraat

3.1 INTERNE KWALITEITSCONTROLE

De lectoren borgen dat het onderzoek van het lectoraat praktisch relevant, methodisch grondig en ethisch verantwoord is.

- **Praktisch relevant:** Alle onderzoekers in het lectoraat zijn ingegaan op actuele vraagstukken uit de praktijk van de kunsteducatie en/of zijn werkzaam in de praktijk; en/of hun onderzoek werkt door in het onderwijs van de AHK.
- **Methodisch grondig:** Alle onderzoekers hebben hun methodologie beschreven in hun onderzoeksverslag. Zij expliciteren daarbij altijd de maatregelen ter verhoging van de procedurele validiteit en – betrouwbaarheid, en hoe actief consent van participanten is verkregen.
- De formats voor de onderzoeksvoorstellen voor de onderzoeksleden sluiten aan bij de ethische richtlijnen van de Netherlands Code of Conduct for Research Integrity <https://www.nwo.nl/en/policies/scientific+integrity+policy/netherlands+code+of+conduct+-for+research+integrity>

Iedere onderzoeker die het onderzoek heeft afgerond, heeft dit aan de hand van het evaluatieformulier van het lectoraat geëvalueerd.

Het lectoraat heeft een Raad van Advies (RvA) ingesteld die de kwaliteit mee beoordeelt. Deze raad bestaat uit Edwin van Meerkerk, Sandra Trienekens, Zeynep Gündüz en Bert Verveld. De onderzoeksvoorstellen van de onderzoeksgroepsleden worden vooraf aan de uitvoering van het onderzoek door twee leden van de Raad van Advies gepeer-reviewed en leiden tot aanscherping van de onderzoeksvoorstellen. Daarnaast kunnen leden ook in de slotfase van een onderzoek meelesen en het onderzoek van feedback voorzien. Ook evalueert de RvA aan het einde van

ieder kalenderjaar in een evaluatiegesprek het lectoraat als geheel, waarbij de BKO-standaarden leidend zijn. Kortom: de RvA is een ‘critical friend’ en bevraagt of de ambities zoals verwoord in het onderzoeksprofiel en –programma bereikt of aangepast moeten worden. Voorafgaande aan dat evaluatiegesprek woont de RvA tijdens een onderzoeksbijeenkomst de presentaties van onderzoeksleden bij en voorziet die van feedback. Daarnaast vindt er vanuit de AHK ook een jaarlijks PDCA-cyclus gesprek plaats waarin de kwaliteit en de beoogde doelen van het lectoraat besproken en eventueel bijgestuurd worden.

3.2 EXTERNE KWALITEITSCONTROLE

Doordat publicaties van het lectoraat gewaardeerd (o.a. peer reviewed artikelen of hoofdstukken) en gepresenteerd (o.a. presentaties op symposia en conferenties) worden in de brede onderzoeksgemeenschap, kan afgeleid worden dat ze voldoen aan de gangbare academische kwaliteitseisen.

4. Organisatie van het lectoraat

4.1 ORGANISATIE LECTORAAT EN ONDERZOEKSGROEP

De onderzoekgroep bestond in 2023 uit:

- Sanne Kersten (lectorat Kunsteducatie) met een senior traject;
- Wandana Biekram (Opleiding Theaterdocent) met een seniortraject
- Yahmani Blackman (Opleiding Theaterdocent) met een juniortraject
- Folkert Haanstra (Designing Wicked Arts Education)
- Sandra Trienekens
- Nathalie Roos (Breitner Academie)

De junioronderzoekers kregen twee jaar lang een aanstelling van 0,1 FTE, en de senioronderzoekers kregen individueel 0,15fte en als duo 0,2fte.

Werving Breakfast Club

In 2023 is weer voor nieuwe onderzoekers van de docentenopleiding en de Master Kunsteducatie geworven voor de onderzoeksgroep via de Breakfast Club. Deze nieuwe onderzoekers zijn:

- Meldrid Ibrahim (Breitner Academie)
- Gina Sanches (Breitner Academie, Case)
- Oskar Maarleveld (Breitner Academie)

Op basis van de evaluaties en de ervaringen van de lectoren, is besloten om vanaf 2024 meer uren voor een kortere tijd aan de onderzoekers te geven, namelijk 1 dag per week voor een heel jaar (ipv van een halve dag voor 2 jaar). Ook wordt van onderzoekers verwacht dat zij een deel van die tijd op LearningLab komen werken. Op deze manier wil het lectoraat borgen dat onderzoekers daadwerkelijk tijd en ruimte kunnen vrijmaken van het onderwijs voor het doen van onderzoek en dat de onderzoeksgroep ook meer een community of practice wordt.

4.2 NETWERKEN ONDERSTEUNEND AAN DE UITVOERING EN BORGING VAN HET ONDERZOEKSPROGRAMMA

Netwerken binnen de AHK die het onderzoeksprogramma ondersteunen

Centre for Arts & Sciences Education (CASE)

CASE is een discipline-overstijgende samenwerking van zes hogescholen (AHK, Codarts, HvA, Avans, Ipabo, HKU) en een ROC (ROC van Amsterdam en Flevoland) onder de leiding van directeur Anne Nigten. CASE richt zich op praktijkgericht onderzoek naar onderwijsvernieuwing en maatschappelijke innovatie. Het onderzoek loopt via twee thema's die mede-ontwikkeld zijn door het lectoraat Kunsteducatie: *Onderwijs op het snijvlak van kunst, wetenschap en technologie* en *Sociaal engagement*. De lectoren zijn daarom ook voorzitter van de programmaraad die de inhoudelijke koers van het onderzoek in CASE bepaalt en worden afgevaardigd naar de bestuursvergadering van CASE. In samenwerking met CASE zijn:

- De trainingen van het lectoraat verder doorontwikkeld: <https://www.ahk.nl/onderzoek/case-centre-for-arts-sciences-education/activiteiten/>
- Het onderzoeksproject *Lesson study Creatief Burgerschap voor het MBO* opgezet (met lector Emiel Heijnen): <https://www.lkca.nl/agenda/lesson-study-creatief-burgerschap-voor-mbo-docenten/>
- Workshops en een lezing vormgegeven voor het Maaksymposium: https://www.youtube.com/watch?v=CnQFwA6Q_CE
- De NRO-aanvraag *Testing STEAM* voorbereid die in 2024 ingediend zal worden;

- De *Maak-it* Raak-aanvraag voorbereid die eind 2023 is ingediend.
- De SIA-aanvraag Meespelen! Voorbereid die begin 2024 ingediend wordt.

CASE is ook de penvoerder van het lectorenplatform Onderwijs op het snijvlak van kunst, wetenschap en technologie III (OKT&W) dat zich specifiek richt op vakoverstijgend onderwijs, waar kunst, bèta en het sociale domein elkaar ontmoeten. De ambitie van het platform is om leerlingen, studenten en ook onderwijsprofessionals te stimuleren om vanuit verschillende kennisdomeinen tot nieuwe manieren van leren en probleem oplossen te komen. Het lectoraat Kunsteducatie maakt onderdeel uit van het lectorenplatform en was penvoerder van de eerste twee versies van dit huidige platform. De lectoren hebben bijgedragen aan de volgende activiteiten van het platform:

- De crash course Arts & Media Technology vormgegeven, waarbij lectoren van het platform optreden als kritische respondent (met lector Melissa Bremmer): https://v2.nl/events/a-crash-course-in-art-media-technology-media-art-x-society-at-v2_-or-online
- Het ontwikkelen van de online *Arts love Sciences* videolessen op basis van de principes van wicked kunsteducatie.

AHK Research Centre

Het AHK Research Centre (RC) zorgt voor betere randvoorwaarden voor onderzoek en synergie via uitwisseling, ontmoeting en samenwerking tussen lectoren, docent(onderzoekers) en externe partners. Het ondersteunt op het gebied van strategie en beleid, professionalisering, subsidieadvies, kwaliteitszorg en visitaties, disseminatie en onderzoekscommunicatie. In 2023 heeft het RC een actieve rol gespeeld bij de ontwikkeling van de NRO *Testing STEAM* aanvraag, de mobiliteitsgelden en bij de ontwikkeling van het TCP-programma.

Lectoraten AHK

Drie keer per jaar vindt er een overleg plaats tussen de lectoren, het college van bestuur, de directeuren en de beleidsmedewerker(s) onderzoek. Het doel van deze bijeenkomsten is onder andere de visieontwikkeling op onderzoek, elkaar op de hoogte houden van lopend onderzoek en

het inventariseren van mogelijke samenwerkingsvormen. Daarnaast zijn er maandelijks TCP overleggen waarin de nieuwe onderzoeksvoorstellen voor het gezamenlijke programma worden besproken en goedgekeurd.

Netwerken binnen de AHK die de doorwerking in het onderwijs ondersteunen

RELATIE BACHELOR DOCENTENOPLEIDINGEN:

De lectoren nemen zoveel mogelijk deel aan het Studieiders Overleg Docentenopleidingen (SLOD) dat één keer in de 6 weken plaatsvindt. In dit overleg houden de docentenopleidingen en het lectoraat elkaar op de hoogte van onderzoeks- en onderwijsontwikkelingen. Emiel Heijnen neemt (als plaatsvervanger van Rafael van Crimpen) deel aan het landelijke overleg Docent Beeldende Kunst en Vormgeving opleidingen (DBKV) en namens het SLOD aan het KVDO (hbo netwerk kunstvak docentenopleidingen). Vanaf 1 juli 2023 zit Emiel in de begeleidingscommissie voor het opleidingsprofiel van het KVDO. Melissa Bremmer is lid van de klankbordgroep verkorte opleiding Inclusieve Dans Docent.

RELATIE MASTER KUNSTEDUCATIE: Het onderzoeksthema van de Master Kunsteducatie (MaKe) sluit aan bij de twee onderzoeksthema's van het lectoraat zodat er massa en expertise gecreëerd kan worden rondom een onderwerp. De lectoren fungeren als feedbackgevers en mede-beoordelaars van de onderzoeken. Melissa Bremmer is lid van de examencommissie van de MaKe en Emiel Heijnen is lid van opleidingscommissie van de MaKe.

ADVISEUR MASTER KUNSTEDUCATIE: De MaKe is in bestuurlijke en organisatorische zin ondergebracht bij de Breitner Academie. Om de interdisciplinariteit van de master te borgen is het inhoudelijk-strategisch beleid op hoofdlijnen gedelegeerd aan een programmaraad, die bestaat uit de directeuren van de verschillende academies. De lectoren treden op als adviseurs van deze raad en dragen daarmee bij aan de inhoudelijke aansturing van de MaKe.

4.3 EXTERNE NETWERKEN

Amsterdam Research Institute of the Arts and Sciences (ARIAS): Het lectoraat participeert in ARIAS, een netwerk van de AHK, UvA, VU, HvA en Gerrit Rietveld Academie. Hierin nemen onderzoekers deel en het doel ervan is het bevorderen, bundelen en versterken van onderzoek op het terrein van en in de kunsten.

ENO: De lectoren zijn lid van The European Network of Observatories in the Field of Arts and Cultural Education (ENO). Samen met het LKCA en de Radboud Universiteit vormen zij het Nederlandse Observatory binnen het ENO-netwerk. Het netwerk organiseert en participeert in (inter) nationale bijeenkomsten en events.

4.4 COMMUNICATIE NAAR INTERNE EN EXTERNE NETWERKEN

Voor zowel de interne als externe communicatie heeft het lectoraat in 2023 twee digitale nieuwsbrieven uitgestuurd waarin de activiteiten en publicaties van het lectoraat zijn opgenomen. Daarnaast worden de publicaties en activiteiten van het lectoraat intern meegenomen in de nieuwsbrieven van het AHK-Research Centre en van de master Kunsteducatie. Verder plaatst het lectoraat publicaties online (open source) op de eigen website en in databanken Open-ResearchAmsterdam en de HBO Kennisbank. LKCA plaats de publicaties van het lectoraat op haar social media platforms. Op de Instagram en LinkedIn accounts van het lectoraat worden wekelijks berichten over de activiteiten en publicaties van het lectoraat geplaatst. Zie:

- <https://www.instagram.com/lectoraatkunsteducatieahk/>
- <https://nl.linkedin.com/showcase/lectoraat-kunsteducatie/>

BIJLAGE 1: ONDERZOEK BINNEN EN BUITEN HET AHK-ONDERWIJS

ONDERZOEKEN (MEERJARIGE) IN HET AHK- ONDERWIJS	MASTER KUNSTEDUCATIE	BACHELOROPLEIDING
Remix je curriculum! (2016) Wicked Arts Assignments (2020)	Module Kunsteducatief ontwerpen	Breitner Academie. Module De digitale kunstdocent
Remixing the art curriculum (2015)		Breitner Academie, module vakdidactiek, 1e jaars studenten VT en DT
The educational model "Rhythms around the world" (2018)		Opleiding Docent Muziek, Module Muziek, cultuur en onderwijs, CvA
School as material Teacher as conceptual artist (2018)	Module Teacher as Conceptual Artist	
Art appreciation lessons as a platform for intercultural exchange (2022)		Breitner Academie ism Hamidrasa, Israel
Multimodale muziekbubbel (2018) Muziek is Meer (2020)		Keuzevak Inclusive Music Making, CvA
Dealing with the real stuff (2020)		Minor Breitner Academie/HvA/Framer Framed
Dansend Nederlands leren voor NT2-kleuters (2023)		Pedagogiek & (ontwikkelings) Psychologie Docent Dans, jaar 1 en 2, ATD
Wij in wording (2023)		Opleiding Theaterdocent
Wicked Theaterlessen (2023)		Opleiding Theaterdocent
Buiten het AHK-onderwijs	Onderwijs	
Wicked Arts Assignments (2020)	Hogeschool Utrecht – Social Works Educatieve master in de audiovisuele en beeldende kunst Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen (België) Hyperion Lyceum, Amsterdam Vrijdag (Culturele instelling)	
Dealing with the real stuff (2020)	Tweedaagse nascholing Dealing with the real stuff, CASE	
The role of the body in instrumental and vocal music pedagogy (2020) Embodied Music Pedagogy (2022)	Module Embodied Music Pedagogy, University of Luxembourg, Bachelor Music in Education	Embodiment in Early Childhood Music Education
Embodied Music Pedagogy (2022)	Mastercursus RUG (Gedragwetenschappen): Interventions in Individual Development	
Wicked Theaterlessen (2023)	Fontys Hogeschool voor de Kunsten	
Er lopen mieren in mijn buik (2021)	Rijnbrink educatieve diensten Educatief programma bij Focus on me , Almelo, i.o.v. Gelijkspel Educatief programma bij DHLOMO, Almelo, i.o.v. Gelijkspel Eventuele documentatie (tekst, ppt, link) Educatief programma bij BERGUËNSA, Drazans Theaterschool Curaçao	

BIJLAGE 2: OVERZICHT PRESENTATIES LECTORAAT KUNSTEDUCATIE

PRESENTATIES LECTOREN

Presentaties (hbo)onderwijs

- Voltijd DBKV HKU (Utrecht, 2023) presentatie Emiel Heijnen, Authentieke Kunsteducatie.
- Post HBO opleiding On The Movie (Breitner Academie, AHK, 2023). Presentatie Emiel Heijnen Wicked Film Assignments.
- Gastles Breitner Academie bij Deeltijd Opleiding (AHK, 2023) Presentatie Emiel Heijnen *Samenwerking en STEAM educatie*.
- Fontys Hogeschool voor de Kunsten, Opleiding Docent Theater (2023). Presentatie Emiel Heijnen en Nadieh Graumans-Tighelaar tijdens eindevent professionaliseringstraject Nieuwe Canons
- HKU Opleiding Docent DBKV deeltijd (2023) Presentatie Authentieke Kunsteducatie Tamar Clasquin, Ronald Nijhof en Emiel Heijnen
- Vechtclub Utrecht (2023) kunstdocenten Cals College Nieuwegein. Emiel Heijnen & Tamar Clasquin, workshop *Wicked Arts Assignments en Authentieke Kunsteducatie*
- CvA (2023, september) presentatie Melissa Bremmer *'Inclusive Music Making – Sounds of Intent*
- CvA (2023, september) presentatie Melissa Bremmer *'Inclusive Music Making – the social and medical model of disability'*
- PWPO-dag (Radboud Universiteit Nijmegen, 2023), presentatie Melissa Bremmer *Wicked Music Assignments-A*
- PWPO-dag (Radboud Universiteit Nijmegen, 2023), presentatie Melissa Bremmer *Wicked Music Assignments-B*
- Conservatorium van Amsterdam (2023, januari) presentatie Melissa Bremmer *'Inclusive Music Making – the social and medical model of disability'*
- Fontys Hogeschool voor de Kunsten, Opleiding Docent Theater deeltijd (2023) gastles Melissa Bremmer *'Onderwijskundig ontwerpen in KUA'*
- Conservatorium van Amsterdam (2023, januari) presentatie Melissa Bremmer *'Inclusive Music Making – Universal Design for Learning'*
- ODM (2023, AHK) gastles Melissa Bremmer *Belichaamde Muziekdidactiek*
- M4ME (2023, Conservatorium van Amsterdam) workshop *Wicked Music Assignments*
- Composers Forum (2023; Conservatorium van Amsterdam) gastles Debby Korfmacher en Melissa Bremmer *Inclusive Composing (My Music Ability 3)*

Presentaties beroepspraktijk

- Arts Beyond Ableism (2023, AHK) presentatie Melissa Bremmer en Debby Korfmacher *De evolutie van de AIR My Music Ability*
- Maaksymposium (2023, OBA), presentatie Melissa Bremmer en Emiel Heijnen *ArtsSciences Unlocked*
- Crash Course Media art & Disability, V_2 (2023). Column Melissa Bremmer *What happens at the intersection of arts, technology, and disability*
- LKCA netwerkdag (2023) presentatie Melissa Bremmer en Marian van Miert *Onderzoek Kunst en Cultuur voor jou en mij?*
- Alumni-dag Codarts Opleiding Docent Muziek (2023, Rotterdam) plenaire workshop Melissa Bremmer *Wicked Music Assignments*
- Kennisdelingsbijeenkomst muziek in het (voortgezet) speciaal onderwijs (2023, Meer muziek in het speciaal onderwijs & netwerkpartners) workshop Melissa Bremmer en Debby Korfmacher *My Music Ability*
- Landschap Erfgoed Utrecht (2023) workshop Melissa Bremmer en Arida Bandringa *Wicked Arts Assignments*
- CultuurSchakel (2023) training Arida Bandringa en Melissa Bremmer *Wicked Arts Assignments en Authentieke Kunsteducatie*
- Expertmeeting Muziekeducatie, Gemeente

- Amsterdam (2023) column Melissa Bremmer *Elke basisschool een kunstdocent!*
- Het nieuwe muziek eindexamen (2023; VLS) Joost Overmars en Melissa Bremmer *Advies nieuwe vakkenstructuur*
- Werksymposium Artist/Teacher (2023, CASE). Emiel Heijnen, Melissa Bremmer, Jappe Groenendijk, Rosa Kijne en Melvin van der Woude *Onderwijs ~ Kunstpraktijk*
- Amsterdam Museum, Elja Kinderlabs (2023) Training in *Wicked Arts Education* Emiel Heijnen
- Lesson study (2023, LKCA Utrecht) Presentatie Creatief Burgerschap Arida Bandringa, Ingrid Faas, Huub Braam en Emiel Heijnen.
- Kunstkerk Hogeland (Warffum, 2023) Presentatie en discussie Emiel Heijnen *Gun elke basisschool een Kunstdocent!*
- Studiedag Kunstvakken Staal en Roeland (Noord Brabants Museum, Den Bosch, 2023) Presentatie Emiel Heijnen en Donald Staal *De kunst van bèta*.
- Netwerkbijeenkomst Plein C (Haarlem, 2023) Keynote Emiel Heijnen *Kunst als Educatie (en andersom)*.
- Amsterdam Museum, Elja Kinderlabs (2023) Emiel Heijnen en Melissa Bremmer training in *Wicked Arts Education*

Presentaties internationale kennisdomein

- 6th ELTE Workshop for Arts Education (2023, Budapest, Hongarije) Keynote lezing Emiel Heijnen: *Education as art and art & other cool stuff as education*
- 6th ELTE Workshop for Arts Education (2023, Budapest, Hongarije) Round table The future of arts education, met Emiel Heijnen, Dr. Dalma Toadere, Dr. Habil. Emőke Solymosi-Tari, Anikó Fehér, Dr. Tünde Simon, Dr. Júlia Eck, Moderator: Prof. Dr. Andrea Kárpáti.
- EAS (2023, Lyon, France) presentation Melissa Bremmer *Encountering Disability in Music*
- EAS (2023) online workshop Melissa Bremmer *Wicked Music Assignments*
- Lamar Dodd School of Art, University of Georgia (2023, Athens, USA) workshop Melissa Bremmer en Emiel Heijnen *Wicked Arts Assignments*
- NAEA (2023, San Antonio, USA) presentatie

- Emiel Heijnen, Melissa Bremmer, Olivia Gude, Pamela Harris Lawson, Niema Qureshi & Anne Thulson *Classroom Communities in the Zone: Introducing Artistic Practices that Expand Students' Choices and Intentions*
- NAEA (2023, San Antonio USA), presentatie Emiel Heijnen, Melissa Bremmer, Jorge Lucero & Kimberly D'Adamo *Difference as material: negotiating relationships for educational design as art practice*
- NAEA (2023, San Antonio, USA) presentatie Melissa Bremmer en Emiel Heijnen *ArtsSciences Unlocked*
- NAEA (2023, San Antonio, USA) presentatie Emiel Heijnen, Huub Braam & Claartje van Tongeren *Bring Fake News into the World*

Overige presentaties:

- Raad van Toezicht (2023, AHK) presentatie Jonathan Even Zohar en Melissa Bremmer *Thematic Collaboration Programme*
- Symposium Doorwerken (2023, AHK) presentatie Emiel Heijnen en Melissa Bremmer *Prompting AI: playful, artistic dialoguing'?*
- Werkbezoek Hyogo University of Teacher Education, Japan (2023) Emiel Heijnen en Melissa Bremmer *Research Group Arts Education and ArtsSciences*
- Radboud Universiteit Nijmegen (2023), Emiel Heijnen, Lezing 'De truien van L. en de blouse van A' tijdens afscheidsymposium hoogleraar Anneke Smelik

PRESENTATIES ONDERZOEKSLEDEN

Presentaties (hbo)onderwijs

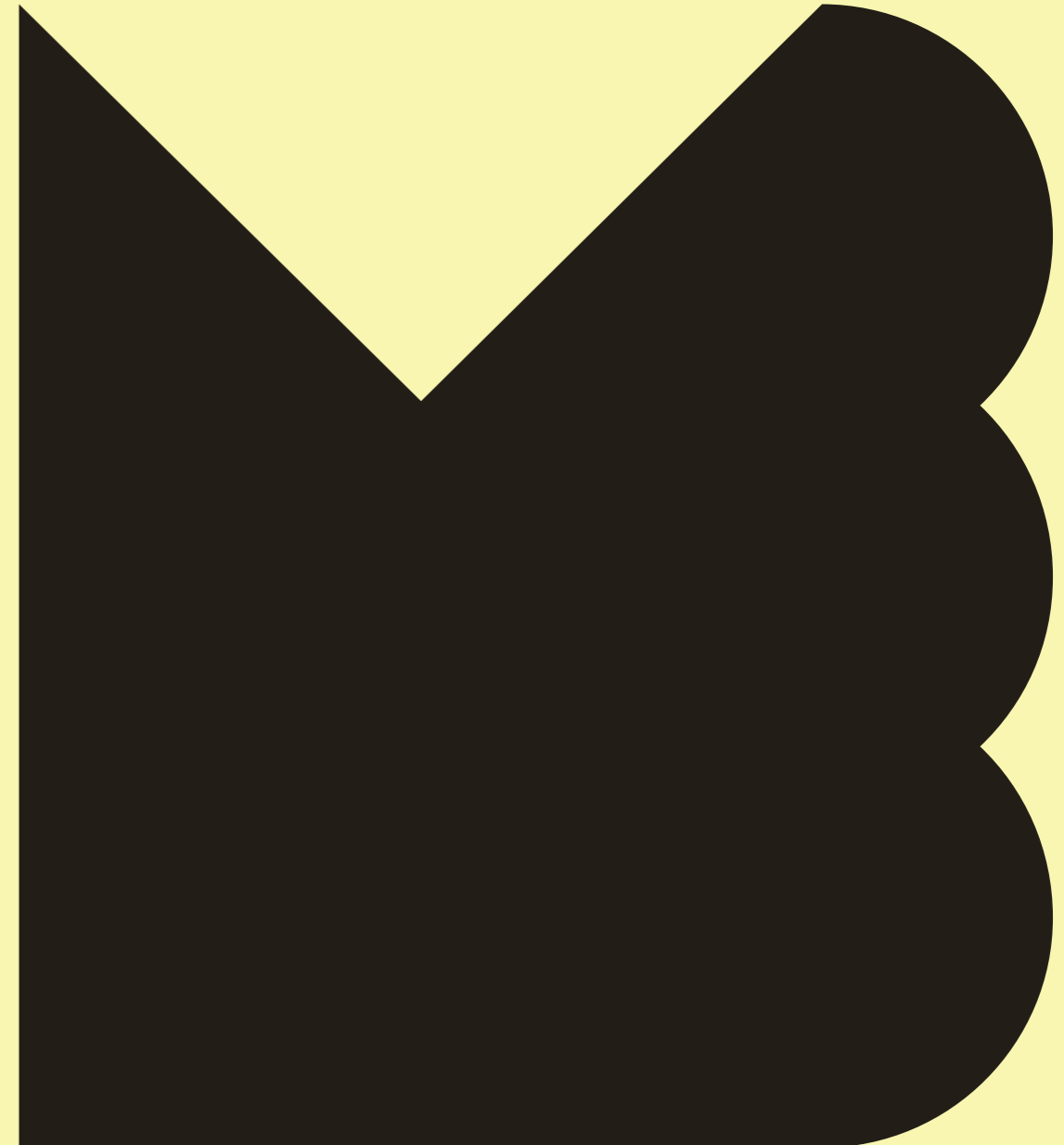
- Deskundigheidsbevordering van docententeam vo Het Noordik (2023), workshop Nadieh Graumans-Tighelaar Beschouwen, beleven en bespreken
- Day-of-the-teacher-researcher, AHK (2023), presentatie Sanne Kersten ArtsSciences in a secondary special high school
- Burgerschapsfestival MBO (2023) presentatie Nathalie Roos Dealing with the real stuff. Kunst, activisme, burgerschapsoponderwijs
- AHK Research Café (2023, Amsterdam), presentatie Saskia Sap Learning Dutch through Dance

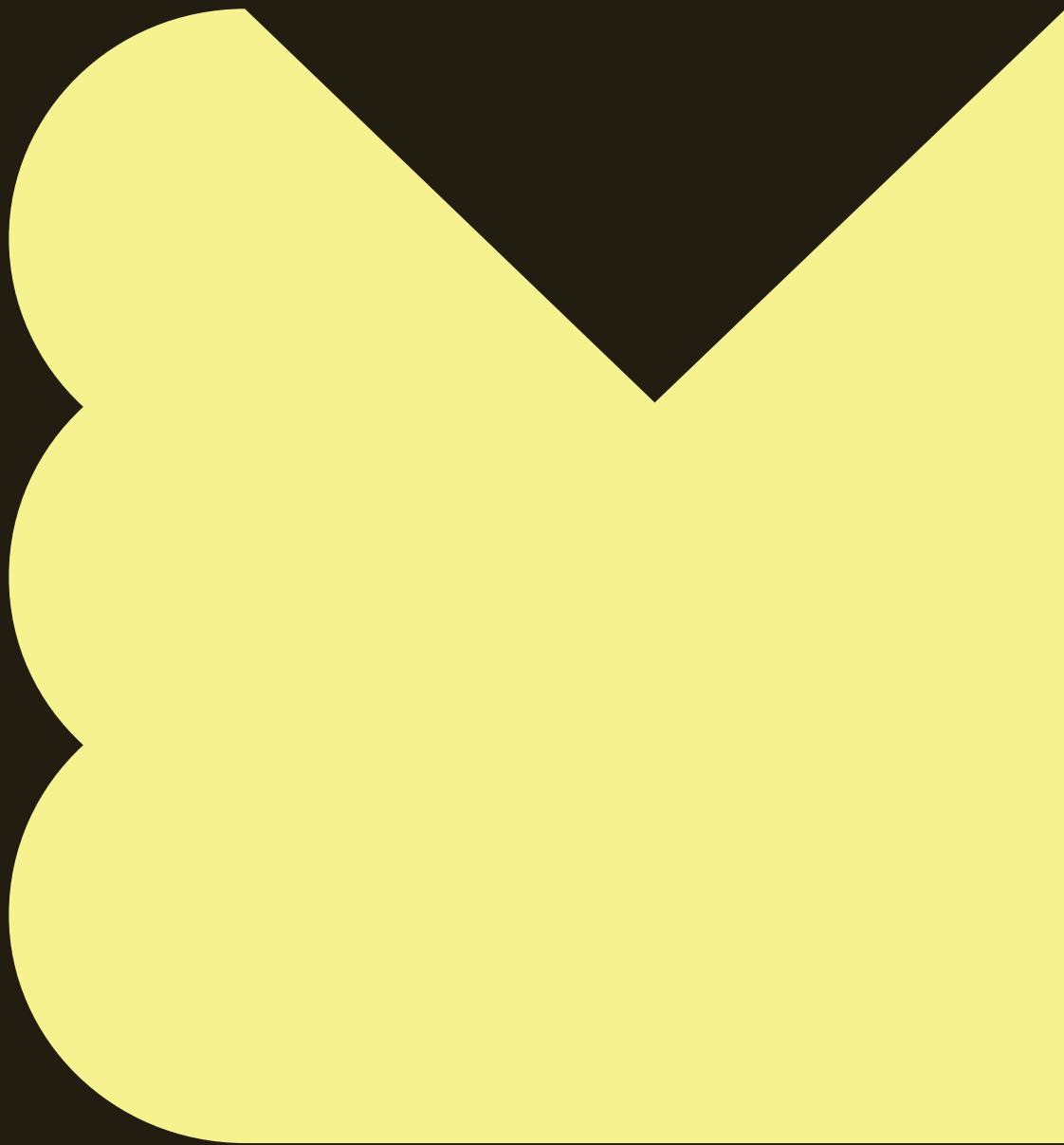
Presentaties beroepspraktijk

- Het Houten Huis (2023, Groningen), Keynote Nadieh Graumans-Tigchelaar Pleidooi voor avontuurlijk programmeren
- Deskundigheidsbevordering theaterdocenten, Tryater (2023), workshop Nadieh Graumans-Tigchelaar Beschouwen, beleven en bespreken
- Kunstenmakers, deskundigheidsbevordering van de kunstdocenten (2023, Hengelo), masterclass Nadieh Graumans-Tigchelaar Beschouwen, beleven en bespreken
- Kennisdelingsbijeenkomst Meer muziek in de klas (2023) workshop Vincent Lamers Maak je eigen muzikale muziekbubbel
- Symposium Wat maak je me nou, Kunst en Cultuur (2023) online workshop Vincent Lamers Maak je eigen muzikale muziekbubbel
- Kunst Centraal (2023, Utrecht), presentatie Nathalie Roos Kunst en burgerschapsonderwijs
- NEOS Conferentie Cultuuronderwijs: Playful Mind (2023, Amersfoort), presentatie Saskia Sap Spel en het jonge kind: een hele kunst!
- De Grote Beweegconferentie voor leerkrachten Het Huis (2023, Utrecht) Presentatie Saskia Sap en Lenneke Gentle 10 Redenen om te dansen tijdens het leren
- Conferentie Verwonderwijs, Westland Cultuurweb (2023, Naaldwijk), presentatie Saskia Sap en Lenneke Gentle 10 Redenen om te dansen tijdens het leren
- Kennisdelingsbijeenkomst Meer muziek in de klas (2023) workshop Marijke Smedema Muziek is Meer

Presentaties internationale kennisdomein

- ELTE Workshop for Arts Education (2023, Budapest), presentatie Sanne Kersten ArtsSciences practices in special secondary education
- ELTE Workshop for Arts Education (2023, Budapest), presentatie Nathalie Roos Dealing with the real stuff
- Conference Cultural Education for Tomorrow (2003, Italië), presentatie Saskia Sap Learning Dutch through Dance

**Lectoraat Kunsteducatie
Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten**